

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ι΄.

ΑΘΗΝΑ, ΣΑΒΑΤΟ, 1 ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ 1912

ΑΡΙΘΜΟΣ 488

ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΥΨΩΝΕΤΑΙ ΑΜΑ ΔΕΙΞΗ
ΠΩΣ ΔΕ ΦΟΒΑΤΑΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ-
ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ πρὸς τὸν κ. Πάλλη.

Κ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Ἡ τιμὴ καὶ τὸ χρῆμα (συνέχεια).

Γ. ΚΑΜΠΥΣΗΣ. Τὸ δαχτυλίδι τῆς μάνας (συνέχεια).

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Θεατρικά — Πρωτότυπα ἔργα.

Δ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ. Πετράρχη Σονέτο 102 (le caldi so-
spiri).

Α. ΤΡΑΝΟΣ. Ἡ μόρφωση τῶν ἐργατῶν (τέλος).

Χ. ΧΡΙΣΤΟΥΛΑΚΗΣ. Δημοτικισμὸς καὶ μπουρζουαζισμὸς.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ. — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ. —

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ. — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΔΗΜΟΤΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΠΟΥΡΖΟΥΑΖΙΣΜΟΣ

Ὅποιος φοβάται τὸ γελοῖο, δὲν
ἀγαπᾷ τὴν ἀλήθεια.

Τουργκένεφ.

Τί εἶναι ὁ δημοτικισμός; Αἴρεση γλωσσική, κοινωνική, μεταρρυθμιστική ἰδεολογία; κόμμα πολιτικό; Κάτι παραπάνω ἀπὸ ὅλα αὐτά, κάτι ποὺ ὅλα αὐτά τὰ περιέχει. Ἀλλαγμα, ξανακαινούργεμα τῆς συνείδησης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, καθαρισμένης σὲ ὅλες τὶς γωνιὲς ἀπὸ μοῦχλες καὶ ἀράχνες ἱστορικές. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἀλλαγῆς εἶναι ἓνας διαφορετικὸς τρόπος τοῦ αἰσθάνεσθαι, τοῦ σκέπτεσθαι καὶ τοῦ θέλειν. Ὁ γνήσιος δημοτικιστὴς θέλει ἡ ζωὴ του καὶ ἡ ζωὴ τῆς κοινωνίας του νὰ πάψει νὰ εἶναι ἱστορική, μιμητική καὶ ἐξωτερική, νὰ γίνῃ σύγχρονη, ἐσωτερική, ἀληθινή, ζωντανή. Μᾶλλον λόγια θέλει ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία νὰ ἐκδηλώσῃ δικό της σημερινὸ πραγματικὸ πολιτισμὸ.

Μέσα σ' αὐτά ἡ γλῶσσα τί ρόλο παίζει; Διπλό. Πραγματικὸ καὶ συμβολικὸ μαζί. Ἡ ἀνυπαρξία ἀληθινοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, δηλαδή ἡ ἀχαμνὴ ἐξωτερικὴ μίμηση, ἡ ψευτιά τῆς ζωῆς μας, ἡ ἠθικὴ σύγχυση, ἡ ἀναρχία καὶ τὸ ἀνακάτωμα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, ἡ ἀνεπιστημοσύνη τῶν δῆθεν μορφωμένων καὶ ἡ ἀμάθεια τοῦ λαοῦ, ὅλα ἐτοῦτα ἀμεσα ἢ ἔμμεσα ὀφείλονται σὲ μιὰ μοναδικὴν αἰτία. Στὴν ἱστορικὴ σχολαστικὴ παράδοση τῆς φυλῆς μετὴν ἀτυκῶφανε γλῶσσα τῆς. Αὕτῃ ἡ τεχνικὴ γλῶσσα στάθηκε ὀλωσδιόλου ξένη πρὸς τὸν πολιτισμὸ τοῦ ἀγράμματο λαοῦ καὶ οἱ γραμματισμένοι ἐξαιτίας τῆς δὲν ἐμόρφωσαν κανένα ἀληθινὸ νεοελληνικὸ πολιτισμὸ γιὰ νὰ τὸν ἐκδηλώσῃ.

Μὰ ἡ γλῶσσα, καθὼς εἶπαμε, εἶναι καὶ σύμβολο γιὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ δημοτικισμοῦ. Ὁ σχολαστικισμὸς ἐπνίξε κάθε ἀληθινὸ φανέρωμα τῆς ζωῆς μας καὶ ἡ ψευτιά ἔγινε ἀπαραίτητος ὁρος γιὰ τὸ συγκράτημα καὶ τὸ ξετύλιγμα τῆς δικῆς του πραγματικότητος ἀπάνω στὴν ψεύτικη βάση της. Ὁ νεοελληνας, ὁ γραμματισμένος ἔννοῶ, γιὰ ὅλα τὰ πράγματα ποὺ σχετίζονται μετὰ τὴν ζωὴ του τὴν ἀτομική, τὴν κοινωνική, τὴν πολιτική, τὴν ἐθνική, ἔχει ἔννοιες ἀόριστες, συγχυσμένες, πάρα πολὺ ἀλληλοσυγκρουόμενες καὶ ψεύτικες. Χτυπώντας λοιπὸν ὁ δημοτικισμὸς τὸ φόρεμα τῶν ψεύτικων ἐννοιῶν δηλαδή τὴ γλῶσσα, θέλει νὰ χτυπήσῃ τὴν ἴδια τὴν ψευτιά. Ἡ γλῶσσα γιὰ μᾶς εἶναι ὅτι οἱ εἰκόνες γιὰ τοὺς βυζαντινοὺς εἰκονομάχους. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι ἡ καθαρύουσα δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ ἐκδήλωση τῆς ψευτιάς μας ἀλλὰ καὶ ἡ κυριώτερη αἰτία. Καὶ δημοτικισμὸς θὰ πεῖ ἐπανάσταση ἐνάντια στὴν παράδοση καὶ στὸ σύνολο κοινωνικὸ καθεστῶς ποὺ αὕτῃ ἐδημιούργησε.

Αὐτὰ εἶναι γνωστά. Τὰ εἶπαμε μόνο γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ προχωρήσουμε παρακάτω. Καὶ τὸ ρῶτημα εἶναι πῶς θὰ μπορέσῃ ὁ δημοτικισμὸς νὰ πνίξῃ τὴ φαρμακερὴ παράδοση, πῶς θὰ μπορέσῃ νὰ ἐπικρατήσῃ.

Μερικοὶ δταν τοὺς θέσεις τὸ ζήτημα τοῦτο σοῦ ἀπαντοῦν: Ἀνάγκη νὰ τραβήξουμε πρὸς τὸ μέρος μας ὅσο μπορούμε περισσότερους ἀπὸ τοὺς μορφω-

μένους. Νομίζω, για να μιλούν έτσι, πώς δεν πρόσεξαν πολύ στα πράγματα.

Πρώτα-πρώτα έχουμε να παρατηρήσουμε ότι τώρα δέκα-δώδεκα έτη από τα Ευαγγελικά και δώθε, χρόνος δεν πέρασε και να μη γίνει φασαρία για τα γλωσσικά. Συλλαλητήρια έγιναν, άνθρωποι σκοτώθηκαν, έπεσαν κυβερνήσεις. Κι ούτε περνά μήνας που να μη γράφουν κάτι οι έφημερίδες. Ύστερα από τόσο κακο το να υπάρχουν γραμματισμένοι που δεν είχαν την περιέργεια να ζητήσουν ένα βιβλίο και να γνωρίσουν το ζήτημα σημαίνει ότι είναι άνθρωποι απορροφημένοι από τη ζωύλα τους, που δεν έχουν καμμιά δίψα να μάθουν τίποτα, γιατί δξω από τον έαυτό τους δε δίνουν για τίποτα δεκάρα. Όταν όμως εξετάσουμε επιμελέστερα το φαινόμενο τουτο, παύουμε να το βλέπουμε τόσο απλό, βρίσκουμε πως οι αίτιες του δεν είναι μόνο επιπόλκεια ρωμαίικες, είναι και βαθύτερα ανθρώπινες. Για να το καταλάβουμε καλύτερα, ας ρήξουμε μιὰ ματιά μέσα στο δικό μας κύκλο.

Φίλοι της δημοτικής λογογράφοι, δημοσιογράφοι, απλώς θεωρητικοί ή διλεττάντηδες παντού είναι σήμερα πολλοί, σωστοί δημοτικιστές όμως, θέλω να πω άνθρωποι μπασμένοι δλόκληροι στο δημοτισμό και άφωσιωμένοι ψυχή και σάρκα στον άγώνα του είναι λίγοι, ελάχιστοι. Όλοι οι όπαδοι συμφωνούν τουλάχιστο σε τουτα τα δυο ότι με την καθαρεύουσα ούτε φιλολογία ούτε άληθινή δημοτική εκπαίδευση μπορεί να υπάρξει, ενώ όμως, και μόνο σ' αυτά αν περιοριστούμε, ο άγώνας για τη δημοτική γλώσσα προβάλλει με τέτια έθνική και κοινωνική σημασία, οι περισσότεροι απ' αυτούς πολύ λίγο σκοτίζονται κι όταν τύχει καμμιά από τις συνειθισμένες γλωσσικές φασαρίες, έχουν τη φρονιμάδα να άδιαφορεύν, να σωπαίνουν δλότελα και κάποτε μάλιστα και να άπαρνιούνται την ιδέα. Γιατί αυτό; Γιατί ή καθαρεύουσα έγινε πιά μπουρζουαζικό κοινωνικό, όχι απλώς γραμματειακό καθεστώς. Κ' είναι κάπως εύκολο να είσαι φιλολογικός επαναστάτης, πολύ δύσκολο όμως και δυσάρεστο να τὰ βάζεις με την κοινωνία σου και με την επικρατούσα τάξη. Άς εξηγηθούμε καλύτερα εδώ.

Όταν ύστερα από τη διδασκαλία του Κοραή και τη μεταγενέστερη παρεξήγησή της τὰ έλληνικά γράμματα πήραν όριστικώς το γνωστό στραδó δρόμο, ή καθαρεύουσα αποτελούσε βέβαια μέρος του τότε ούτοπιστικού έλληνικού μεγαλοϊδεατισμού, κυρίως όμως άνήκε στη γραμματειακή παράδοση. Και τον καιρό εκείνο ή έφτανησιώτικη δημοτική λογοτεχνία παρουσιάζονταν στους λίγους που τη γνώριζαν απλώς ως αντίθετη γραμματειακή παρά-

δοση. Τίποτ' άλλο. Άφότου όμως ετινάχτηκε το Ταξίδι του Ψυχάρη και εξαιτίας του σημειώθηκε και στην άλλην Ελλάδα κάποια άπότομη κίνηση για τη δημοτική γλώσσα, ή σχολαστική παράδοση έμπηξε τις φωνές και τότε ή άπάνω στην παράδοση θρονιασμένη άστική κοινωνική τάξη ένδιαφέρθηκε, ο κλήρος, ο φυσικός της σύμμαχος έσυγκινήθηκε, έδγαλαν την καθαρεύουσα από τη γραμματειακή της θέση και την έδαλαν σε τόπο ασφαλέστερο, κάνοντάς την άναπόσπαστο μέρος της μπουρζουαζικής ιδεολογίας πλάι στις άλλες έννοιες της μπουρζουαζικής τωνε πατρίδας, θρησκείας και ήθικης. Η καθαρεύουσα άποτελεί πιά στοιχείο του έλληνικού μπουρζουαζισμού.

Νά γιατί, αν και οι περισσότεροι λογοτέχνες σήμερα είναι δημοτικιστές, ή κοινωνική θέση της καθαρεύουσας μένει άτράνταχτη. Νά γιατί, αν και οι περισσότεροι δημοσιογράφοι είναι δημοτικιστές, έχουν τὰ χέρια και τη γλώσσα δεμένα και το χειρότερο δεν υπάρχει ακόμα ούτε μιὰ καθημερινή δημοτική έφημερίδα. Νά γιατί, οι πολλοί από τους φίλους της δημοτικής είναι τόσο άδιάφοροι ή και άπιστοι ακόμα. Δεν είναι επαναστάτες, είναι μπουρζουάδες ως το κόκκαλο, που κάνουν τους δημοτικιστές για να φαίνονται μοντέρνοι. Η καθαρεύουσα όμως τους χρειάζεται, είναι κεφάλαιο κοινωνικής επιτυχίας και άρριδισμού, φαντάζει στα σαλόνια που συχνάζουν, κουδουνίζει εύάρεστα στο κοινοβουλευτικό και στο δικανικό βήμα, επιτρέπει την κενολογία, όταν δεν έχουμε να πούμε τίποτα πραγματικό, άναπληρώνει τὰ συλλογιστικά χάσματα και άποσκεπάζει τη διανοητική άσυναρτησία.

Ποιοί τότε άπομένουν άληθινó δημοτικιστές; Οι εκλεκτότεροι πνευματικώς. Εκείνοι που έχουν να πουν κάτι και μισούν την καθαρεύουσα, γιατί θολώνει τὰ πράγματα, γιατί επιτρέπει στους τενεκέδες και μπαγαπόντηδες να φαίνονται πως κάτι λένε κι αυτοί. Οι εκλεκτότεροι ψυχικώς. Εκείνοι που δεν άνέχονται τη φιλολογική, κοινωνική και πολιτική ψευτιά που έδημιούργησε ή μπουρζουαζική καθαρεύουσα κι ούτε καταδέχονται να συμμορφωθούν στην κοινωνική τους ζωή με την άρριδιστική μπουρζουαζική ήθική της. Θα πουν ίσως, παντού ο μπουρζουαζισμός είναι συντηρητικός, παντού έχει μέσα του έναν άνήθικο άρριδισμό· τί φταίει εδώ ή καθαρεύουσα; Δεν ξέρω αν φταίει και πόσο, βλέπω μόνο πως ο έλληνικός μπουρζουαζισμός έπροστάτεψε την καθαρεύουσα, πως ή φκιασιδωμένη αυτή Κυρία παίζει μεγάλο ρόλο στην έλληνική μπουρζουαζική ιδεολογία. Αυτά άρκούν για να θεωρηθεί σύμβολο του μπουρζουαζικού μας καθεστώτος, καθώς ή δη-

μοτική έγινε σύμβολο της δημοτικιστικής ιδεολογίας.

Είναι λοιπόν πραγματικοί δημοτικιστές εκείνοι που έχουν κάποιο ζωϊκό συμφέρο να είναι και που γι' αυτό ακριβώς αισθάνονται αυτή την ανάγκη. Οι άλλοι είναι φαινομενικοί μόνο, γιατί ίσα-ίσα έχουν αντίθετο συμφέρο.

Από τα προηγούμενα βγαίνουν, νομίζω, μερικά συμπεράσματα. Ότι αληθινοί δημοτικιστές είναι λίγοι, γιατί πάντα είναι εκείνοι που έχουν πνευματική αξία ή χαρακτήρα. Ότι η προσπάθεια να τραβηχτούν με το μέρος τους οι ώριμοι μορφωμένοι είναι και μάταιη και ανώφελη. Ότι από τους νέους, τους μόνους που αξίζει τον κόπο να προσηλυτίζουμε, για τους ίδιους λόγους (που ίσως όλοένα γίνονται ισχυρότεροι) εκείνοι που θα γίνουν δημοτικιστές στα γεμάτα, θα είναι πάντα λιγστοί και διαλεχτοί. Ότι κάθε φορά, που θα θέλουμε να κάνουμε κάτι, ή αντίθετη μεγάλη πλειονοψηφία, δηλαδή ο μπουρζουαζισμός με τα πλήθη που ξεσιμώνει εν όνόματι της πατρίδας και της θρησκείας, θα μάς χτυπά κατακέφαλα. Ότι το ζήτημα, πώς οι λίγοι δημοτικιστές θα γίνουν πολλοί για να επιβληθούν επιτέλους, πρέπει να μάς απασχολήσει στα σοβαρά, γιατί αλλιώς ο αγώνας μας θα παρουσιάζει το τραγικά κωμικό θέαμα μιας εργασίας επίμονης και άγονης σε αποτελέσματα από λίγους φανατικούς ανθρώπους. Και στο ζήτημα αυτό νομίζω ότι καθέννας από κείνους που ειλικρινώς ενδιαφέρονται για το δημοτικισμό πρέπει να πεί τη γνώμη του καθαρά και στρογγυλά και μελετημένα. Είναι ανάγκη επιτέλους να γνωρίσουμε ο ένας του άλλου τη σκέψη, να δούμε αν μπορούν να μπουν σ' ένα πρόγραμμα, να συνεννοηθούμε, να οργανωθούμε σε κόμμα, να συστηματοποιηθούμε. Ως τώρα είμαστε φύλλα φτερά, καθέννας κι άπάνω του. Από ένα τέτοιο σκόρπισμα ιδεών, ψυχών, ανθρώπων, τί μπορεί να βγει; Και προ παντός πώς μπορεί μια τέτοια αναρχία, πολυμορφία και αποκέντρωση να παλαίψει και να ρήξει κάτου ένα οργανωμένο μακροχρόνιο κοινωνικό καθεστώς, που το έδημιούργησε μακρά σχολαστική παράδοση και σήμερα έχει πάρει μπουρζουαζική μορφή; Με τί δικαίωμα επιτέλους έρχεται να γκρεμίσει κάτι, ενώ δεν είναι ώριμος να βάλεις στη θέση του κάποιο άλλο;

Για όλα αυτά είναι ανάγκη οι δημοτικιστές να μιλήσουν και να ζητήσουν να συνεννοηθούν ανάμεταξύ τους.

Η δική μου γνώμη είναι πάλι αφού αποκλείονται ναρθούνε στα σωστά μαζί μας οι μορφωμένοι και γενικότεροι οι μπουρζουάδες, κι αφού αυτοί μάς καταπνίγουν κάθε φορά, σέρνοντας με ψευτιές το λαό μαζί τους, είναι ανάγκη, για να γίνουμε κοινωνικώς ισχυροί, να αντιτάξουμε μια κοινωνικο-πολιτική ιδεολογία καθαρά αντιμπουρζουαζική. Ο μπουρζουαζισμός μάς πολεμά με την οικονομική του δύναμη. (*) Εμείς πρέπει να στραφούμε προς όλα τα μη μπουρζουαζικά στοιχεία, στους εργάτες, στους μικροεργαζομένους και κολλήγους, και στους μικροαστούς ήτοι βιοτέχνες, μικρεμπόρους, υπαλλήλους και μη κεφαλαιούχους επιστήμονες. Όλους αυτούς ανάγκη να τους φωτίσουμε, να τους δείξουμε πώς τα οικονομικά τους συμφέροντα είναι αντίθετα προς τα μεγαλοαστικά, να τους οργανώσουμε κοινωνικώς και να τους συνασπίσουμε πολιτικώς σ' ένα κόμμα. Πώς θα λέγεται το κόμμα αυτό το λαϊκό, δημοτικιστικό, μικροαστικό, ή σοσιαλιστικό είναι αδιάφορο, φτάνει να είναι συμφωνημένο και ξεκαθαρισμένο το πολιτικό του πρόγραμμα.

Ένα τέτοιο πρόγραμμα στις γενικότερες γραμμές του πρέπει να αποβλέπει α') έσωτερικώς στη βελτίωση των οικονομικών και βιωτικών όρων των μη κεφαλαιούχων με κατάλληλα νομοθετήματα φορολογικά και ανθρωπιστικά, δημοτική πραγματολογική εκπαίδευση με όργανο τη δημοτική γλώσσα, μόρφωση του λαού σε διάφορα επαγγελματικά σχολεία, οργάνωση μεγάλης ύπηρεσίας δημοσίας λαϊκής προστασίας και υγιεινής και άλλα τέτοια β') έξωτερικώς στη συνεννόηση με τα βαλκανικά κράτη, όσο είναι δυνατό, για φιλική λύση όλων των εθνικών διαφορών με άνωτερο σκοπό μια βαλκανική δημοσπονδιακή συμπολιτεία. (**)

Μόνο με ένα παρόμοιο πολιτικό πρόγραμμα βασισμένο σε οικονομικά κυρίως συμφέροντα, κι αφού προηγηθούν κατάλληλες οικονομικές και κοινωνικές

(*) Για να το καταλάβουμε, ως σκεφτούμε τουτό μόνο, ότι αν κι όλοι σχεδόν οι δημοσιογράφοι είναι δημοτικιστές, όλες οι έφημερίδες εκτός από την «Ακρόπολη» με το να είναι μπουρζουαζικές ανάγκασαν τους δημοσιογράφους να κατηγορήσουν τη μετάφραση της Ίφιγένειας του Μορέας. Είναι ανάγκη ψωμιού και κοινωνικής προστασίας. Τί άλλο να κάνουν, αφού όλοι δεν μπορούν να είναι ήρωες;

(**) Η έγκριτη ομάδα των κοινωνιολόγων ένα τέτοιο πολιτικό πρόγραμμα έχει αναγράψει. Η πραχτική πολιτική του σοσιαλισμού των περιορίζεται σε διάφορα νομοθετικά μέτρα προστατευτικά και προαγωγικά των εργατών, χωρίς ναγγίζει το δικαίωμα της ιδιοκτησίας. Μόνο που δεν έχουν δώσει δση έπρεπε σημασία στη δημοτική γλώσσα.

οργανώσεις, θα μπορέσουμε να σχηματίσουμε ένα ισχυρό κόμμα αντίρροπο του μπουρζουαζικού και να επικρατήσουμε μια μέρα. Άλλοιως τρέχουμε ένα από τους δυο ακόλουθους κινδύνους. Είτε να μειώσουμε πάντα μια άσημαντη μειοψηφία αίρετικών που βοούν στην έρημο χωρίς κανείς να τους ακούει, είτε ν' ανακατευτούν ενεργότερα πολλά μπουρζουαζικά νεωτεριστικά δέθεν στοιχεία στον αγώνα, να εισάξουν τη φρόνιμη συντηρητικότητά τους, να συγκρατήσουν και να νοθέψουν την ιδεολογία του, κι όλα αυτά να καταλήξουν το πολύ-πολύ σε μια γλώσσα μισή, μιχτή, χαλασμένη δημοτική και χαλασμένη καθαρεύουσα. Άξιζει άραγε για ένα τέτιο αποτέλεσμα να γίνεται τόση φασαρία;

Έδω θα μάς επιτραπεί να υποβάλουμε κάποιες παρατηρήσεις μας στους συντηρητικούς φίλους της δημοτικής γλώσσας.

Δημοτικιστής σήμερα για μάς θα πεί κοινωνικός επαναστάτης, κ' ένας επαναστάτης για να πάει μπροστά δεν μπορεί να κάνει συμβιβασμούς. Δε θέλω να πω με τοῦτα πώς είστε υποχρεωμένοι να ακολουθείτε τον κ. Ψυχάρη στην καθαρή δημοτική του γλώσσα. Άν ή γλωσσική αίσθητική σας άδυνατεί να συμμορφωθεί πέρα-πέρα με τον απόλυτο γραμματικόν επιστημονισμό των καθαρών δημοτικιστών, μπορείτε να γράφετε όπως έσεις νομίζετε ζωντανότερα. Δεν είναι άλλως τε στο χέρι κανενός μας να κανονίσει από τώρα τη γλώσσα που θα επικρατήσει μια μέρα σε όλες τις λεπτομέρειές της. Δεν πρέπει όμως, νομίζω, δεν είναι διόλου σωστό να σκίζετε τα ρούχα σας και να κηρύττετε πώς έσεις δεν είστε ψυχαριστές, δεν είστε μαλλιαροί. Η αντίπαλη κοινή γνώμη σας θέλει τέτιους, όσο κι αν φωνάζετε για το αντίθετο, κι ούτε μπορεί κι ούτε θέλει να εννοήσει τις οίκογενειακές διαφορές μας. Με το να κάνετε τέτιες ρητές επιφυλάξεις δεν κερδίζετε τίποτα, παρὰ μόνο ότι στους άλλους γεννάτε την έντύπωση πώς φοβάστε, κι αναμεταξύ μας προκαλείτε διαιρέσεις και ψυχρότητες. Αυτή ή πολιτική σας όφείλεται βέβαια στην καλύτερη πρόθεση να φέρετε κάποια πρόοδο στο ζήτημα, δυστυχώς όμως σ' αυτή μέσα φωλιάζει ένα μεγάλο συλλογιστικό σφάλμα. Άν πάλι ή μουδιασμένη φρόνησή σας δεν αποτελεί προσωρινή πολιτική, αλλά εκδηλώνει άπλούστατα τη συντηρητική σας ιδιοσυγκρασία, τότε μοιραία δεν μπορείτε να ανήκετε στον κύκλο των άληθινών δημοτικιστών. Συντηρητικοί επαναστάτες δεν είναι προωρισμένοι να φέρουν καμμιά σπουδαία μεταβολή κ' έμεις γυρεύουμε ν' αλλάξουμε ούτε πολύ, ούτε λίγο δλόκληρη τη νεοελληνική διανοητικότητα. Άνάλογα έχουμε να πούμε και στους διαλε-

χτούς επιστήμονες, που άποτελούν την κοινωνιολογικήν ομάδα. Να το πάρουν άπόφαση πώς μόνο με όργανο τη δημοτική γλώσσα μπορούν να κάνουν προκοπή. Αυτό φαίνονται πώς το άναγνωρίζουν, φοβούνται μόνο μήπως ζημιωθούν από την αντιδημοτικότητα της δημοτικής. Τίποτα από αυτά. Με την καθαρεύουσα ως τώρα τί έκαμαν; Μόνο πώς τους έδάφτισαν μαλλιαρούς, ενώ οι έργάτες ακολουθούν τυφλά διάφορους κατεργαράλους κομματάρχες. Πώς μπορούνε να πάνε μπροστά, όταν κι αυτό το πολιτικό τους πρόγραμμα είναι γραμμένο σε μια καθαρεύουσα τόσο πυκνή — πρᾶμα άσυνήθιστο γι' αυτή τη γλώσσα — ώστε είναι άδύνατο να την εννοήσει άπόφοιτος του σχολαρχείου; Είτε λοιπόν θα μορφώσουν ένα άληθινό έστω και μικρό στην αρχή σοσιαλιστικό πυρήνα με όργανο άνεπιφύλαχτο κηρύγματος τη δημοτική γλώσσα, τη γλώσσα του λαού, και σ' αυτή θα γράφουν, μ' αυτή θα διδάσκουν τον έργάτη και θα του βγάλουν τις διάφορες γλωσσικές πατριωτικο-θρησκευτικές μπαμπούλες, είτε θα μένουν για πάντα με την επιστήμη τους, παραμερισμένοι, παρεξηγημένοι και συκοφαντημένοι από επιτήδειους δημοκόπους και σ' αυτούς άκόμα τους έργατικούς κύκλους. Τον αγώνα τους πρέπει να τον έμελεώσουν στην άλήθεια, και μόνο άμα δείξουν ένα τέτιο θάρρος, θα προχωρήσουν άργά ίσως αλλά θετικά και άσφαλτα. «Τόλμησον φρονεΐν» αυτός είναι ο άπαραίτητος όρος για την έπιτυχία κάθε αγώνα και μάλιστα έκπολιτιστικού.

Εύχης έργο θα είναι όλη ή άληθινά νεωτεριστική νεοελληνική ιδεολογία να τραβήξει τον ίδιο δρόμο. Κ' ή γνώμη μου, που έκθέτω παραπάνω, σ' αυτό άποδλέπει και θέλει να δείξει πώς ο αντίπαλος του δημοτικισμού ή σχολαστική παράδοση ταυτίζεται με τον μπουρζουαζισμό. Άν τοῦτο καλά έννοηθεί, όλες οι πραγματικές νεωτεριστικές ροπές, που υπάρχουν σήμερα στον έλληνισμό, θα δώσουν χέρι ή μια στην άλλη και θα άποτελέσουν ένα ισχυρό κοινωνικο-πολιτικό οργανωμένο κόμμα. Αυτό πρέπει όλοι να το επιδιώξουμε, όσο είναι δυνατό.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥΛΑΚΗΣ

Σ' όσους φίλους μάς γράφουνε να ν τους στέλνουμε το «Νουμά», άναγκαζόμαστε να παρατηρήσουμε πώς μάς είναι άδύνατο να ν τονέ στέλνουμε χωρίς προπλερωμή. Άς πρὸς αυτό ή άπόφασή μας είναι τελιωτική.